

Οι ταινίες του αφιερώματος:

No Man's Land

(Βοσνία Ερζεγοβίνη - Γαλλία - Σλοβενία - Ιταλία - Ηνωμένο Βασίλειο - Βέλγιο, 2001)

Σκηνοθεσία - σενάριο: Ντάνις Τάνοβιτς / Danis Tanovic. **Ηθοποιοί:** Branko Djuric, Rene Bitorajac, Filip Sovagovic. Έγχρωμο, 98'.

1993. Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου στην Γιουγκοσλαβία, δύο στρατιώτες σε εμπόλεμη κατάσταση, ένας Βόσνιος, ο Τσίκι και ένας Σέρβος, ο Νίνο βρίσκονται στο ίδιο χαρακώμα, μπροστά στο παράλογο και άλυτο πρόβλημα μιας μακάβριας πραγματικότητας: ένας τραυματισμένος κείτεται πάνω σε μια νάρκη. Αν κάποιος προσπαθήσει να τον βοηθήσει, η παραμικρή μετακίνηση του σώματος μπορεί να την απενεργοποιήσει, προκαλώντας τρομερή έκρηξη. Καθώς ο Τσίκι και ο Νίνο προσπαθούν να βρουν τρόπο να ξεφύγουν, την υπόθεση αναλαμβάνουν οι Κρανόκρανοι, καθώς η ιστορία έχει γίνει γνωστή στα media, τα τηλεοπτικά συνεργεία καταφθάνουν και το θέμα παίρνει διεθνείς διαστάσεις. Μέσα σ' αυτόν τον απίστευτο παραλογισμό, οι δύο άντρες προσπαθούν απεγνωσμένοι να διαπραγματευτούν τις ζωές τους καθώς είναι παγιδευμένοι στη λεγόμενη *no man's land*, την «ουδέτερη ζώνη».

Πρόκειται για μια εξαιρετική και πολυβραβευμένη αντιπολεμική ταινία (ανάμεσα στην πληθώρα των βραβείων σ' όλο τον κόσμο και το Όσκαρ καλύτερης ξένης ταινίας), σε σενάριο του Βόσνιου σκηνοθέτη της Ντάνις Τάνοβιτς, για τον Σερβοβοσνιακό εμφύλιο. Στο *No man's land* συνυπάρχουν το κατάμαυρο χιούμορ και η σατιρική διάθεση με τη φρίκη του πολέμου και την παράνοια του εμφύλιου σπαραγμού. Ταυτόχρονα το βλέμμα που «ρίχνει» ο Τάνοβιτς πάνω στον ρόλο των διεθνών ΜΜΕ και στα συμφέροντα που αυτά εξυπηρετούν, καθώς και στην «ειρηνευτική» παρουσία των κρανόκρανων και στις γεωπολιτικές ισορροπίες που αντιπροσωπεύει ο ΟΗΕ, είναι διεισδυτική, καίρια και καυστική.

Πριν από τη βροχή / Before the Rain

FYROM ΠΓΔΜ - Γαλλία - Μεγάλη Βρετανία, 1994

Σκηνοθεσία - σενάριο: Μίλτσο Μαντσέφσκι / Milcho Manchevski. **Ηθοποιοί:** Katrin Cartlidge, Rade Serbedzija, Grégoire Colin. Έγχρωμη, 113'.

Την ταινία συναποτελούν τρεις επιμέρους ενότητες. Στην πρώτη μεταφερόμαστε στα Σκόπια και συγκεκριμένα σε ένα ορθόδοξο μοναστήρι, για να παρακολουθήσουμε την ιστορία ενός νεαρού ορθόδοξου μοναχού που έχει δώσει όρκο σιωπής, και που θα προσπαθήσει να κρύψει στο μοναστήρι μια νεαρή μουσουλμάνα από την Αλβανία, η οποία ζητά στον οίκο του Θεού καταφύγιο, καθώς είναι κνηγμένη. Στο δεύτερο μέρος μια νεαρή Αγγλίδα αμφιταλαντεύεται για το αν θα πρέπει να ακολουθήσει τον εραστή της, που είναι φωτογράφος ή να παραμείνει με τον σύζυγό της. Στο τρίτο μέρος επανερχόμαστε στο αρχικό τοπίο, όπου μαζί με τον φωτογράφο του δεύτερου μέρους που έχει έρθει στη γενέτειρά του, θα γίνουμε θεατές αιματηρών γεγονότων και

συγκρούσεων ανάμεσα σε χριστιανούς και μουσουλμάνους, και όλη τη ζοφερή ατμόσφαιρα που προηγείται ενός αδελφοκτόνου αιματηρού πολέμου.

Βάζοντας τίτλους στις τρεις ιστορίες του (κατά σειρά Λέξεις - Πρόσωπα - Εικόνες) ο ταλαντούχος σκηνοθέτης, μετά από μακροχρόνια παραμονή στην Αμερική, επιστρέφει στην πατρίδα του και κάνει μια ταινία με οδηγό την ρήση του Θουκυδίδη ότι «ανάμεσα στους πολέμους ο πιο ολέθριος είναι ο εμφύλιος». Έτσι εδώ, προσεγγίζοντας ένα καυτό θέμα όπως το πολυσύνθετο γλωσσικό και εθνικό παλίμψηστο των Βαλκανίων με ευαισθησία και χωρίς μονομέρειες, αναδεικνύει ουσιαστικά τους λόγους διαμελισμού και αιματοκυλισματος της γειτονιάς μας: τη μισαλλοδοξία, την δυσανεξία, την έλλειψη ανοχής απέναντι στον Διαφορετικό Άλλο και κυρίως στον εθνικιστικό και θρησκευτικό φανατισμό, ο οποίος χειραγωγημένος από τα μεγάλα γεωπολιτικά συμφέροντα, θα οδηγήσει στα άκρα ομάδες και εθνικές μειονότητες που για αιώνες συμβίωναν και συνυπήρχαν ειρηνικά. Ο Μαντοσέφκι καυτηριάζει τον εθνικιστικό φανατισμό, που φέρνει αντιμέτωπες τις μέχρι πρότινος ειρηνικά συνυπάρχουσες θρησκευτικές μειονότητες. Ωστόσο, η δύναμη της ταινίας δεν βρίσκεται στο ουμανιστικό, αντιπολεμικό μήνυμά της, αλλά στην ποιητική ατμόσφαιρα των εικόνων της, και στην υποβλητική σκηνοθεσία του δημιουργού της, ο οποίος καταφέρνει να μας μεταφέρει μια γνήσια αίσθηση του τραγικού, αποφεύγοντας έντεχνα την εύκολη λύση της επίδειξης του φολκλόρ. Τα αισθήματα του νεαρού ορθόδοξου νεαρού για την μουσουλμάνα γυναίκα, θα μπορούσαν να είναι μια πρόταση του σκηνοθέτη για την ειρηνική συνύπαρξη αυτού του μωσαϊκού μειονοτήτων, αν δεν συνθλίβονταν και αυτά κάτω από τον οδοστρωτήρα της μισαλλοδοξίας και του εθνικισμού. Πέρα από τα ανθρωπιστικά μηνύματα, ο Μαντοσέφκι μάς προσφέρει μια σειρά ποιητικών εικόνων, ενορχηστρώνοντας μια υποβλητική ατμόσφαιρα, από την οποία ξεχειλίζουν πηγαιά και γνήσια αισθήματα. Ειδική μνεία αξίζει η φωτογραφία του Μανουέλ Τεράν, αλλά και η εξαιρετική μουσική της ταινίας που υπογράφει το συγκρότημα Anastasia. Η ταινία βραβεύτηκε με το Χρυσό Λιοντάρι στο Φεστιβάλ Βενετίας.

Σεράγεβο σ' αγατώ / Grbavica

(Βοσνία Ερζεγοβίνη - Κροατία - Αυστρία - Γερμανία, 2006)

Σκηνοθεσία - σενάριο: Γιασμίλα Σμπάνιτς / Jasmila Zbanic. **Ηθοποιοί:** Mirjana Karanovic, Luna Zimic Mijovic, Leon Lucev. Έγχρωμη, 100'.

Η πρωταγωνίστρια Έσμα είναι μια μοναχική, Βόσνια μητέρα που κουβαλά ένα ανεπούλωτο τραύμα από την εποχή του πολέμου. Προσπαθεί να μεγαλώσει την ατίθαση και στα πρόθυρα της εφηβείας κόρη της Σάρα και εργάζεται ως γκαρσόνια σ' ένα νυχτερινό κέντρο για να μπορέσει να καλύψει τα σχολικά έξοδα. Η νεαρή κοπέλα πιστεύει πως ο αγνοούμενος πατέρας της ήταν ήρωας του πολέμου, όταν όμως το σχολείο προσφέρει δωρεάν διακοπές στα παιδιά των ηρώων του πολέμου, η μητέρα της δυσκολεύεται να παρουσιάσει τα κατάλληλα χαρτιά που να αποδεικνύουν τη δράση του άντρα της. Και αυτό γιατί πίσω από την εξαφάνιση του πατέρα υπάρχει ένα τρομερό μυστικό, που η μητέρα έχει κρύψει από την κόρη της...

Το *Σεράγεβο σ' αγάπώ* της Γιασμίλα Ζμπάνιτς, βραβευμένο με τη Χρυσή Άρκτο στο Φεστιβάλ Βερολίνου, ξεκίνησε την πορεία του από το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης όταν το σενάριο της ταινίας, γραμμένο από την ίδια την σκηνοθέτιδα, κέρδισε ομόφωνα το 2003 το πρώτο βραβείο του Balkan Fund. Η ταινία αφηγείται και επικεντρώνεται σε μια προσωπική ιστορία, η οποία εκτυλίσσεται στην μεταπολεμική Βοσνία, στην πρωτεύουσά της, το Σεράγεβο και πιο συγκεκριμένα, στην συνοικία Γκρμπάβιτσα (που είναι και ο πρωτότυπος τίτλος της). Κουβαλώντας και προσπαθώντας να διαχειριστεί το ανοιχτό τραύμα που της άφησε η φρίκη του πολέμου η Έσμα (εξαιρετική ερμηνεία από τη Μιριάννα Καράνοβιτς) αγωνίζεται να επιβιώσει, ταυτόχρονα να διαφυλάξει το ένοχο μυστικό που έχει σημαδέψει την ζωή της, και παράλληλα να κρατήσει ανοιχτή την δίοδο επικοινωνίας με την κόρη της. Σκηνοθετημένη από την Γιασμίλα Ζμπάνιτς, με μεγάλη ευαισθησία σε ότι αφορά την σχέση μάνας-κόρης, η ταινία χωρίς μελοδραματικές υπερβολές και καταγγελτική διάθεση, κοινωνεί τον θεατή σε μια μικρή προσωπική και οικογενειακή ιστορία, στην οποία όμως αντανakλώνται άμεσα η φρίκη, η ωμότητα και τα δεινά του πολέμου.

Η οδύσσεια του κυρίου Λαζαρέσκου / Moartea domnului Lazarescu*
(Ρουμανία, 2005)

Σκηνοθεσία: Κρίστι Ποϊού / Cristi Puiu. **Σενάριο:** Cristi Puiu, Razvan Radulescu. **Ηθοποιοί:** Ion Fiscuteanu, Luminita Gheorghiu, Doru Ana. Έγχρωμη, 150'.

Ο κύριος Λαζαρέσκου είναι ένας ηλικιωμένος άνδρας που ζει μόνος του στο Βουκουρέστι παρέα με τις γάτες του. Η γυναίκα έχει πεθάνει, η κόρη του ζει στο Καναδά και ο μοναδικός του συγγενής η αδελφή του ζει σε μια πόλη χιλιόμετρα μακριά. Ο κύριος Λαζαρέσκου πάσχει από βαρύ έλκος στομάχου και παρά το πρόβλημα, τού αρέσει να πίνει. Ένα πρωί θα ξυπνήσει κάνοντας εμετό και έχοντας έντονους πονοκεφάλους. Ανήμπορος να αντιμετωπίσει την αδιαθεσία του, που όλο και επιδεινώνεται, θα καλέσει ασθενοφόρο. Όταν αυτό έρθει θα είναι σε άσχημη κατάσταση. Συνοδευόμενος από μια νοσοκόμα και έχοντας ένα εγκεφαλικό σε εξέλιξη, ο ήρωας θα περιπλανηθεί σ' όλες τις νοσοκομειακές μονάδες του Βουκουρεστίου αναζητώντας ένα κρεβάτι για νοσηλεία και ένα γιατρό να τον αναλάβει...

Δεύτερη ταινία του Κρίστι Ποϊού, γνωστού στο κοινό του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης από την πρώτη του ταινία *Γερή Μπάζα*, εντυπώσιασε κοινό και κριτικούς στις Κάννες όταν προβλήθηκε *Η οδύσσεια του κυρίου Λαζαρέσκου* και βραβεύτηκε στο τμήμα «Ένα κάποιο βλέμμα».

Παρόλο το σαφές κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο διαδραματίζεται – ένας φτωχός και ανήμπορος ηλικιωμένος αναζητεί μάταια νοσηλεία – η ταινία δεν αποτελεί μονάχα μια κοινωνική κριτική, μια διαμαρτυρία για ένα «απάνθρωπο» και απρόσωπο νοσηλευτικό σύστημα. Αυτό που κυρίως

παρακολουθεί ο θεατής είναι τον «θάνατο εν ώρα εργασίας»: καθώς η αφήγηση προχωρά ο ηλικιωμένος σιγά-σιγά χάνει την επαφή με την πραγματικότητα... Η αδιάφορη επαγγελματικότητα με την οποία τον υποδέχονται στα διάφορα νοσοκομεία ενέχει μια υπαρξιακή διάσταση. Η μοναχική του ζωή, η απουσία οποιουδήποτε κοντινού του προσώπου απλώς επιτείνει επιδεινώνοντας την κατάσταση. Ουσιαστικά έχουμε να κάνουμε με τη απόλυτη μοναξιά μιας ανθρώπινης ψυχής που εγκαταλείπει σιγά-σιγά τα εγκόσμια και η νοσοκόμος δεν είναι παρά μια ψυχοπομπός που τη συνοδεύει στο τελευταίο της ταξίδι. Όπως σημειώνεται εύστοχα σε μια κριτική η ταινία είναι «ένα είδος ταινίας δρόμου με πρωταγωνιστή ένα ασθενοφόρο».

Η κατάληξη αυτού του ταξιδιού, το δωμάτιο όπου προετοιμάζεται ο ήρωας για την εγχείρηση που προσωρινά θα του παρατείνει την ζωή, είναι απροσδόκητα ήρεμο, ένα απάνεμο λιμάνι μετά από μια τρικυμία ή απλώς το τέλος μιας μακράς και περιπετειώδους νύχτας...

* Το κείμενο είναι του κριτικού κινηματογράφου Δημήτρη Μπάμπα.